

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-70>

**WEAPONS AS A CULTURAL VALUE: PECULIARITIES
OF STATUTORY REGULATION UNDER
THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW**

**ЗБРОЯ ЯК КУЛЬТУРНА ЦІННІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ
НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО
РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Pokhylenko I. S.

*PhD in Law, Associate Professor,
Kyiv National University of
Construction and Architecture*

Похиленко І. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Київський національний університет
будівництва і архітектури*

Збройний конфлікт, що триває в Україні, спричинив не лише значні людські втрати та руйнування, але й гостру потребу в переосмисленні та вдосконаленні правового регулювання зброї, зокрема тієї, що становить культурну цінність. З одного боку, війна актуалізувала роль зброї як засобу захисту та оборони, проте, з іншого боку, виникає потреба в збереженні історичної та культурної спадщини, до якої належить і зброя, що має значну культурну цінність.

В цьому контексті зброю можна розглядати з позицій її функціонального призначення (як знаряддя захисту і нападу) та її культурної цінності. Говорячи про функціональне призначення, слід згадати положення Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію, від 10 квітня 1981 року, Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 3 травня 1996 року (Протокол II з поправками, внесеними 3 травня 1996 року), що додається до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що наносять надмірні пошкодження або мають невибіркову дію, статті 263 Кримінального кодексу України, Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої

наказом МВС України від 21 серпня 1998 року № 622, на підставі чого можна зробити висновки, що зброя, яка використовується за функціональним призначенням, підлягає жорсткому контролю з боку держави. Цей контроль включає в себе:

- обмеження на обіг: заборона на виробництво, продаж, зберігання та носіння певних типів зброї;
- ліцензування: вимога отримання спеціального дозволу на володіння зброєю;
- правила зберігання: встановлення вимог до місця та умов зберігання зброї;
- відповідальність за порушення: застосування санкцій за порушення правил обігу зброї.

Досліджуючи зброю як культурну цінність, варто звернутись до положень Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 року, Законів України «Про охорону культурної спадщини», «Про музеї та музейну справу», «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», Інструкції з організації обліку музейних предметів, затвердженої наказом Міністерства культури України від 21 липня 2016 року № 580, на підставі чого можна зробити висновок, що зброя, яка має культурну цінність, підлягає особливому правовому режиму. Цей режим ґрунтується на наступних принципах:

- збереження: збереження зброї як культурної цінності для майбутніх поколінь;
- доступність: забезпечення доступу до зброї для наукових досліджень, освітніх та культурних цілей;
- захист: захист зброї від крадіжки, пошкодження та знищення.

Однак чинне законодавство не дає чіткого визначення поняття «зброя як культурна цінність», що ускладнює її правове регулювання. Зокрема, стаття 1 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», визначає культурні цінності як об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, а саме: різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність.

Отже, зброя може бути визнана культурною цінністю, якщо вона відповідає наступним критеріям:

- художня цінність: зброя, що має витончену естетику, різьблення, інкрустацію, гравіювання, або інші елементи, що роблять її витвором мистецтва.

- історична цінність: зброя, що пов'язана з важливими історичними подіями, особами, або культурами.

- етнографічна цінність: зброя, що використовується певними етнічними групами, або репрезентує їхні традиції.

- наукова цінність: зброя, що використовується для дослідження розвитку зброї, технологій, або військової справи.

Різноманітні види зброї, що можуть мати культурну цінність:

- стародавня зброя: мечі, списи, луки, стріли, арбалети, щити, шоломи, обладунки;

- холодна зброя: шаблі, кинджали, ножі, кортики, ятагани тощо;

- мисливська зброя: старовинні рушниці, штуцери, арбалети тощо;

- церемоніальна зброя: парадні мечі, шаблі, булави тощо;

- вогнепальна зброя: старовинні рушниці, пістолети, револьвери, мушкети, гармати, тощо.

Досліджуючи питання вогнепальної зброї як культурної цінності, доцільно згадати законопроект реєстр. № 5708 від 25 червня 2021 року «Про право на цивільну вогнепальну зброю» де зазначено, що старовинна (антикварна) вогнепальна зброя – це вогнепальна зброя, виготовлена не пізніше 1899 року і не призначена для стрільби патронами з металевими гільзами центрального бою та кільцевого запалення.

Виходячи із змісту поняття «старовинна (антикварна) вогнепальна зброя», можна визначити такі ознаки:

- вогнепальна зброя: це зброя, яка використовує силу вибуху для виштовхування снаряда з каналу ствола;

- старовинна (антикварна): цей термін описує предмети, які мають історичну цінність через їх вік або рідкість;

- виготовлена не пізніше 1899 року: критерій встановлює чітку межу для визначення старовинної зброї;

- не призначена для стрільби патронами з металевими гільзами центрального бою та кільцевого запалення: пункт виключає з категорії старовинної зброї сучасні моделі, які, хоча й можуть бути візуально схожими, мають принципово відмінні характеристики.

Переваги визначення:

- чіткість: визначення чітко описує, що саме підпадає під категорію старовинної зброї;

- об'єктивність: критерії визначення є чіткими та об'єктивними, що дозволяє легко їх застосовувати;

- історична точність: визначення враховує еволюцію вогнепальної зброї, роблячи акцент на старих моделях;

- практична цінність: визначення може використовуватися для класифікації зброї, колекціонування, а також для законодавчого регулювання.

Недоліки визначення:

- дещо штучний хронологічний бар'єр: 1899 рік не є чіткою межею з точки зору розвитку технологій зброї;
- ігнорування інших факторів: визначення не враховує такі фактори, як рідкість, історична значущість або місце походження зброї;
- можливість для маніпуляцій: деякі моделі зброї, випущені після 1899 року, мають схожі характеристики з старовинними, що може призвести до неточної класифікації.

В цілому визначення старовинної (антикварної) вогнепальної зброї є чітким, об'єктивним та практичним. Проте воно має деякі недоліки, пов'язані з хронологічним бар'єром та ігноруванням інших факторів, окрім дати виготовлення.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що зброя як культурна цінність – це концепція, відповідно до якої зброя розглядається не лише як інструмент війни або самозахисту, але й як об'єкт, що має культурну, історичну, естетичну або символічну цінність для суспільства. Зброя може відображати традиції, історію, віру, військові досягнення та багато інших аспектів культури суспільства.

Культурна цінність зброї може носити різні прояви, зокрема, історична значущість (деякі види зброї мають велике історичне значення через зв'язок з важливими подіями або епохами), художня естетика (зброя може вважатися витвором мистецтва через свою витончену роботу або деталізацію, наприклад, інкрустовані мечі або різьблені мушкети), символіка та традиції (наприклад, самурайський меч може символізувати честь, відвагу та доблесть в японській культурі), колекціонування (зброя може бути предметом колекціонування для осіб, які цінують її історичну та культурну цінність; колекціонери можуть збирати античну зброю, військові артефакти або навіть сучасні вогнепальні моделі як об'єкти для дослідження).

У цілому зброя як культурна цінність є складною і багатогранною концепцією, що відображає різноманітні аспекти суспільства, його історії та культури.